

DISSERTATIO

INAUGURALIS MEDICA

DE

P S O R A

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE

MAGNIFICI DOMINI PRAESIDIS

NEC NON

INCLYTAE FACULTATIS MEDICAE

PRO

DOCTORIS GRADU RITE OBTINENDO

IN

ALMA AC CELEBERRIMA

REGIA SCIENTIARUM UNIVERSITATE

PESTIENSI

PUBLICAE DISQUISITIONI

SUBMITTIT

STEPHANUS JEZSÓ,

HUNGARUS NITRIENSIS.

Theses adnexae publice defendentur in Palatio Universitatis
majori, die Augusti 1834.

P E S T I N I

TYPIS J. M. TRATTNER-KÁROLYIANIS.

In platea Dominorum 612.

— nullus morbus adeo popularis est, ac Scabies,
et qui medicos conatus magis eludat, —

RAMAZZINI *Oper. omn. p. 177.*

Da mihi te, morbumque tuum, reparabile damnum est,
Si tangi nostra vulnus ab arte sinis.

• PAULI MAKO *Elegia XXII. p. 80.*

ILLUSTRISSIMO

DOMINO DOMINO

COMITI

JOANNI NEP. PONGRÁCZ

DE SZENT-MIKLÓS, ET ÓVÁR,

SACRAE CAESAREO-REGIAE APOST. MAJESTATIS

CAMERARIO,

ET

EXCELSI CONSILII REG. LOCUMT. HUNGARICI

CONSILIARIO;

COMPLURIUM I. I. COMITAT. TAB. JUD.

ASSESSORI. etc. etc.

V I R O
FIDELITATE IN REGEM
AMORE AC MERITIS IN PATRIAM
C L A R O
ERUDITIONE MANSVETUDINE
HUMANITATE AC LIBERALITATE
NULLI SECUNDO
SCIENTIARUM CULTORI, ERUDITORUM FAUTORI
HAS LABORUM SUORUM PRIMITIAS
IN
PERENNE VENERATIONIS MONUMENTUM
O. D. Q.

AUCTOR.

Praefatio.

Sapiens et laudabile sane est Majorum nostrorum institutum, vi cujus singuli, ut in sphaeram publici usus recipiatur, debitum eruditionis testimonium palam fit. Ea propter legi huic, quam sancte veneror, satisfacere adnitens, mihi quoque *Dissertatio*, morbum, generi humano frequentia sua tantopere molestum, Psoram nimirum pertractando, elaboranda fuit. Objectum hocce, quantum conatus mei, unice salutis aegrae humanitatis dicati, concesserunt, omni ex parte enucleare satagebam; ast brevitatis temporis obstitit, quo minus ardentis hujus mei desiderii compos fieri, et plures fontes adire valuerim. Consului tamen Auctores, ut ex decursu opusculi hujus videre est, cum antiquos, tum recentissimos, optimos. Ne vero quis, ut communiter vulgi opinio esse solet, credat, me materiam, a quolibet, Artis Aesculapicae imperito etiam tractatu, curatuque facilem elegisse. Si enim quid plebi, medicina populari, variis superstitionibus et traditionum figmentis maximam partem superstructa, huic morbo medentibus, ex voto cedat, id neutiquam curae rationali, verum naturae ac casui fortuito, ab omni prorsus sanae rationis imperio remoto, tribuendum venit. Quanta pericula, quantaque deleteria mala plebs inculta sibi, aliisque ex praepostere sanata psora absque consideratione momentorum causalium, complicationum, individualitatis etc. jam consciverit, et adhuc consciscere pergat, id vel ex hoc brevi opere meo, omnis salutis suae studiosus, facile perspiciet. Quid vero tenuitate virium mearum praestiterim, aequo benevoli Lectoris iudicio substerno.

Tu mihi, qui recto metam contingere cursu
Et cupis, et nescis, scire docendus eris.

PAUL. MAKO *Eleg. XVIII. pag. 53.*

Cur aliquis cadat adversi sub pondere fati,
Dum, quod ferre nequit, ponere nescit onus.
Nascentique malo totis conatibus obsta:
Fac, tibi praecipua lex sit ut ista loco.
Quis, nisi mentis inops, admittat moenibus hostem,
Et teneat prudens unde perire velit?
Difficile est, fateor, primos arceri dolores;
At labor admissos pellere major erit.

Idem Eleg. XXII. pag. 70. 80.

Scabies juxta ethymon vocis spectata, derivatur a scabendo, vel scalpendo, vel a scabritie. Graecis dicitur *ψώρα*, (a *ψάω*, *ψάω*): Gallis, Gale, Teigne; Italis, la Rogna; Hungaris, Ruh; Germanis, die Krätze; Slavis, Svrab; Serbis, Schuga; Croatis, Srab; Valachis, Rie.

Haec denominatio scabiei, est valde extensa, cum pluribus cutis morbis prurientibus communis sit.

In nullo-medicina antiquorum nomine scabiei omnia veniebant mala armentorum cutanea, quemadmodum apud VARRONEM et VIRGILIUM 1) pluribus locis videre licet. Idem vocabulum sensu quoque metaphorico apud veteres occurrit scriptores: ita HORATIUS 2) lucri scabiem etiam vocat immoderatam multa possidendi libidinem. CICERO 3) ipse scabiem voluptatis appellat impuram illam deliciarum titillationem, quae nos a vero seducit.

Psora graecorum eundem etiam cum scabie apud hodiernos designat morbum; licet variantes admodum sint morborum cutaneorum formae, sub eodem nomine a medicis graecis intellectae. HIPPOCRATES nomine *ψώρας* omnem intelligit morbum cutaneum prurientem. Graecis aliis et GALENO morbus scaber, inter Lychenem et Leporam intermedius, non tamen ipsa scabies. CELSUS 4) primus hoc nomine morbum specialem, ab aliis probe distinguendum, exacte descripsit: „Scabies vero est durior cutis, rubicunda, ex qua pustulae oriuntur, quaedam humidiores, quaedam sicciore. Exit ex quibusdam sanies, fitque ex his continuata exulceratio pruriens, serpitque in quibusdam cito. Atque in aliis quidem ex toto desinit, in aliis vero certo tempore anni revertitur. Quo asperior est, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur. Itaque eam, quae talis est, *αγρία*, id est ferinam Graeci appellant.“ 5) Hinc apparet, Celsum omni jure primum habendum esse, qui de scabie, tanquam morbo peculiari, distincte scripsit, quem dein plures Auctores recentiores secuti sunt. AETIUS. PAULUS AEGINETA, ORIBASIVS, titulo psorae de vera loquuntur scabie. Unde vapulat nonnullorum medicorum, uti et PRINCIPLE 6) sententia, qua scabiem, morbum veteribus penitus ignotum fuisse, contendere non dubitarunt.

Morbus hic fere ab omnibus Auctoribus ad impetiginas, a SVEDIAER 7) ad DERMATODES seu cachexias cutaneas: ab Illustrissimo ab HILDENBRAND ad cachexias impetiginosas, relatus est. CELSUS 8), ut ex definitione ejus patet, duplicem, gradu solum differentem, mitiorem seu simplicem, et gravio rem, quam *αγρία* seu ferocem adpellat, nullamque, nisi quae a symptomatum vehementia nascitur, distinxit inter utramque naturae diversitatem.

1.) Georgi. Libr. III.

2.) Satyr. Libr. II. Satyr. 2.

3.) De oratore.

- 4.) A. Corn. Celsi de Medicina libri octo. Monasterii Guestphalorum. Anno 1827. Edit. Waldeck.
- 5.) l. c. Lib. V. Cap. XXVIII. pag. 175 N-ro 16.
- 6.) Krankh. der Armee. Altenburg 1772. pag. 408.
- 7.) Novum medic. rationalis systema. T. II. Halae 1812.
- 8.) l. c.

§. 2.

Praecipui Auctores, qui circa morbum huncce consulerentur, sunt sequentes:

PETRI BAYRI Enchiridion de medendis humani corporis malis. Lugduni 1565.

THEODOR KRAANEN, Lumen rationale medicum, seu Praxis medica reformata. Medioburgi. 1686.

ALBERTI Diss. de scabie. Halae 1718.

LAURENT. HEISTERI compendium medicinae practicae. Venetiis. 1759.

J. G. KRAUSE Diss. de scabie corpor. hum. Lips. 1779. 4.

LEVI Diss. de varia scabiei indole. Götting. 1790.

J. E. WICHMANN Aetiologie der Krätze. Hannov. 1791.

EDM. VINC. GULDENER v. Lobes Beobachtungen über die Krätze, gesammelt im Arbeitshause zu Prag. Prag 1795.

HILDEBRANDT, Diss. de methodo verae scabiei medendi, ratione et usu comprobata. Götting. 1796.

IDEM Bemerkungen über den Krätzausschlag. Hannov. 1797.

J. C. G. ACKERMANN, von der Krätze, mit besonderer Rücksicht auf Spitäler und öffentliche Krankenanstalten. (Bemerkungen über die Kenntniss und Cur einiger Krankheiten. Heft 5. Nürnberg. 1798).

AUTENRIETH, Diss. de morbis e scabie oriundis, magistratum attentione non indignis. Tübing. 1807.

J. C. GALÉS, Essai sur le diagnostique de la gale, sur ses causes et sur les conséquences médicales pratiques à déduire sur les varies notions de cette maladie. Paris. 1812.

FRIEDRICH JAHN, Klinik der chronischen Krankheiten, Zweiter Band. Erfurt. 1817.

KARSTEN, Über Krätze und deren bequemste, schnell wirkendste und sicherste Heilart. Hannov. 1818.

MOURONVAL, Recherches et observations sur la gale, faites à l'hôpital St. Louis à la clinique de Mr. Lugol, Paris. 1821.

WILHELM. ANDR. HAASE, Über die Erkenntniss und Cur der chronischen Krankheiten. Dritter Band. Wien. 1829.

FRANCISCI BENE, Elementa Medicinae Practicae, Tom. II. Pestini. 1833.

§. 3.

Scabies s. psora est impetigo s. evanthema specificum, afebrile, chronicum, contagiosum, forma papularum, pustularum, aut vesicularum aliquantum segregatarum, parum acuminatarum, prurientium se se manifestans. erumpens e cute rubicunda et duriore, initio in interstitiis digitorum extremitatum, saepius superiorum. hinc per carpos, cubitos, genua, abdomen, interdum per integram corporis

superficiem, facie sola excepta se extendit; sub aestu motuque corporis, nec non lecti tepore prurimum adauctum, imo dolorem ardentem saepe ciens; in squamulas tandem, crustas, aut ulcera terminandum.

§. 4.

E brevi hac definitione patet, morbo huic merito characteres essentialia adnumerari posse sequentes: 1. quod psora sit contagiosa, eundem hominem in vita pluribus vicibus infestans; 2. quod successive extendatur et propagetur; 3. quod simile et ipsa productum in cute generare queat, ac similem processum in organismo etiam alio, pro actione ejus disposito, producat; 4. quod ab initio sistat morbum mere cutaneum, reliqua organismi parte ab omni lae libera; 5. tandem non pauci characterem essentialia eo in momento quaesivere, quod faciem semper intactam relinqueret, 1). Erant porro, uti Lorry 2) qui characterem psorae essentialia in asperitate cutis pruriginosa situm ita esse existimarunt, ut illa silente sileret, reviviscente revivisceret.

1.) Lieutaud synopsis prax. med. P. 1. pag. 224.

2.) de morbis cutaneis.

§. 5.

Morbum hunc sub duplici forma occurrere, infra uberius patebit; nimirum forma psorae verae et spuriae. Discriminatur autem haec a psora genuina eo: 1. quod nunquam contagio propagetur; 2. quod plagas, quas scabies vera infestare amat, minime adgrediatur, imo saepius ne quidem vestigium in iis animadvertatur; 3. quod in tota corporis superficie, saltem in plagis amplioribus abdominis, dorsi, pectoris simul compareat, et veluti uno ictu prodeat, ab illis citissime in cutem reliquam, neque ipsa facie excepta, diffundatur; 4. quod iisdem sub conditionibus ac scabies vera pruritu tam gravi plane aegrum non molestet. — An sub datis certis conditionibus evolvere possint contagium, quod sanis communicatum, scabiem genuinam producere valeat, adhuc sub iudice lis est.

Minime tamen sufficiens esse videtur haec distinctio adducta, cum scabies genuina variis saepesaepius symptomatibus modificata in lucem emergat; ut adeo divisionem hanc, divisioni Cell. HAASE 1.) superstruere oporteat.

1.) l. c.

§. 6.

Prima et maxime utilis divisio est in: Scabiem veram, idiopathicam, contagiosam, et Sc. spuriam, symptomaticam. Haec posterior a multis auctoribus nomine Psoriasis, ab aliis Psidraciarum nomine insignitur; quae expressio etiam aliis morbis cutaneis, licet minus congrue, tribuitur. Singulam nunc speciem e re erit seorsim exequi.

A.) Scabies spuria, s. symptomatica, s. Psoriasis, ab aliis Psidracia cujus nota characteristicam in

data supra descriptione satis apparet. Juxta auctores nonnullos, uti J. P. FRANK 1.), et JOS. FRANK 2.) pro diversitate causarum excitantium, in exanthema pure topicum et Universale tanquam symptoma alicuius diathesis, dispescitur.

Prinae classi ceu locali cutis vitio adnumerantur:

1.) *Psudracia Artificum*, puta sartorum, cripsatorum, praecipue talium, qui perficiendis laboribus, pulveres imprimis acriores excitantibus, detinentur; porro qui oleis rancidis tracandia operam suam impendunt.

2.) *Psudracia ab immunditie*, est effectus immundi vestitus; praecipue per rudioreni laneum, non raro etiam per externa medicamenta, velut irritantia, acria remedia, Unguenta, ac Emplastra, producitur. Interdum Ung. hydcargyri cinereum, simile exanthema gignit, multo facilius, uti constat, Ungv. Autenriethii.

3.) *Ps. Thermalis*, quae oritur non tantum post exterorum usum mineralium, praecipue alcali et sulfur continentium, aquarum, ut pote Teplicziensium, Aquisgranensium, Vishodensium etc.; imo frequenter ut Cell. V. ANDR. HAASE 3.) observavit, apud integras familias dum consuetum domicilium mutant, et aquam una insolitam in usum trahunt; in his casibus brevi evanescens.

Ad Secundam classem referuntur, iuxta auctores laudatos, sequentes species:

1.) *Psudracia plethorica*, quae consistit in rubicundis, parvis, elevatis, acuminatis pustulis, et quae non nunquam apud iuvenes sexus utriusque tempore pubertatis, vel suppressorum catameniorum, prout etiam ex abusu spirituosorum in facie imprimis comparent.

2.) *Ps. gastrica*, est symptoma secundarium status gastrico-saburralis, pituitosi, saepe etiam ex statu morboso viscerum cavo abdominis inclusorum, et ex hypochondria cum materia oritur; in his casibus non raro etiam criticum et benignum symptoma constituit.

3.) *Ps. syphilitica*, est symptoma evolutae, perfectae luis syphiliticae, et huic speciei id proprium est, quod nimis raro in manibus, crebrius vero in brachiis et pectore, frequentissime in facie, et in ipsa capillata cranii parte interdum, compareat, et eminentias cuprei coloris, nec non pustulas tetri aspectus, obscure-rubro violaceo ambitu cinctas, non tam pruritus, quam noctis praecipue tempore ardoris sensu molestas, firmet.

4.) *Ps. Scorbutica*, est aequae symptoma fidum scorbuti, tum navalis, tum in continente obvii, ab iisdem exteris relationibus, quibus scorbutus evolvitur, producendum. Format duras eminentias, et pustulas, quae in omnibus locis systematis dermatici erumpere possunt, et sua externa forma ac pruritu, quem excitant, omnino cum illis scabiei conveniunt; sed ab his partim per univesalem statum suum scorbuticum, partim per echymoses, inter quas in

conspectum prodeunt, distinguuntur. Ex hac psydracia scorbutica, imprimis dum pustulae copiosae confluant, saepe etiam ulcera scorbutica efformantur.

5.) Ps. Vaccinae, est exanthema, quod post aliquot septimanas ab inoculatione vaccinae facta, sub forma solitarum mox majori, mox minori copia prorumpentium pustularum occurrit, in nullo cutis loco constans, et intra 8—14 dies terminatur. Pustulae ipsae rubro, aliquot lineas lato, eminenti ac duro cinguntur margine, liqore purulento turgente, et vel sulcos formando, vel excoriationes relinquendo, ruuntur; et vaccinae negotium, quod semper praecedat, earum diagnosim facilem reddit.

6.) Ps. infantilis et senilis; sub infantili intelligit J. P. FRANK 4.) prurientes, pustulosas in tota superficie corporis, in ipsa facie, et parte capillata capitis occurrentes excussiones, quae saepe apud infantes mox post natiuitatem, et ita crebro etiam sub periodo dentitionis comparent; sub posteriori vero tale exanthema, quod aetatem propectam invadit, et vehementi ardore ac erosione stipatur, communiter omnia remedia eludit, et usque mortem persistit.

Tandem nominati auctores adiciunt et:

7.) Ps. Criticam, quae iuxta illos in talibus consistit pustulis, quarum eruptione interdum, non tamen semper, febres gastricae praepremis, et pituitosae notae, item non nullae intermittentes, inspecie supra nominati, videlicet gastrici et pituitosi characteris, prout et aliqui chronici morbi, status gastricus et pituitosus chronicus, status item scrophulosus, et hemorrhoidalis; infarctus abdominales, etc., benignam crisin et iudicium experiuntur. Juxta observationem Cel. HAASE 5.) obtinet haec species psydraciae criticae in nonnullis chronicis exanthematibus febrilibus, characterem lymphaticum, synochi, etc. praeseferebantibus.

Sunt non pauci, qui scabiem ob formam et accidentias quasdam laterales dividunt adhuc in papuliformem, pustulosam et vesicularem, ac tandem respectu effectus, in cachecticam. Talis est herpes seu scabies indica Bontii 6.) seu scabies indica Sauvages 7.) valde contagiosa, copiosissime erumpens, intense pruriens, nec faciei parcens, ad omnem medelam pertinacissima.

Datur quoque scabies a contactu animalium, canum, felium, suum etc. scabie infectorum, oriunda; totum corpus forma pustularum copiosarum, intense prurientium, basimagis inflammatarum, duriorumve, cum superficie cutis aspera, colore bruneo notata, obsidens.

Comparent etiam in arboribus efflorescentiae, illis scabiei multum analogae, ut adeo et scabies arborum, Germanis Raute dicta, existat.

Nec desunt quoque specimina scabiei ad partem aliquam solam, brachium, crura, vel plagam aliam, limitatae; quae

le exemplum Baldinger o 8.) in rustico observandi, non defuit occasio.

- 1.) De curandis hominum morbis Epitom. Lib. IV. pag. 180-183
- 2.) Praxeos medicae univ. praecepta P. 1. vol. II. pag. 436-438.
- 3.) l. c. pag. 197. §. 606.
- 4.) l. c. pag. 182.
- 5.) l. c. pag. 199. §. 606.
- 6.) Medic. Indorum Lib. III. Cap. 6.
- 7.) Nosol. Methodica.
- 8.) Von den Krankheiten einer Armee, 2-te Auflage. Laugen-salze 1774. pag. 367.

§. 7.

B.) *Scabies vera*, cujus characteres e §§ 3 et 4. sufficienter eruuntur, dividitur sequenti modo:

I. in *Scabiem humidam et siccam*.

1. *Sc. humidam* efformant crustae, ex effusis humoribus ortae; sub quibus exsudatio lymphatica vel suppuratio adhuc aliquamdiu perdurant, ex quibus hae crustae propululant, et tandem decidunt.

2. *Sc. sicca* oritur, dum crustae in locis morbois, quae occupant, exsiccantur, et simplici desquamatione epidermidis terminantur. Caeterum instar constantis et principalis phaenomeni adhuc peculiaris odor attentionem meretur, quo scabie affecti atmosphaeram, illos proxime circumdantem, impraegnant, et illi, quem panis mucidus spargit, simillimus est.

II. in *S. sporadicam, endemicam et epidemicam*.

1. *S. sporadica* est morbus frequentissimus et communissimus, ut ex supra jam adductis luculenter patet.

2. *S. endemica* imprimis occurrit apud homines sortis inferioris, qui in domiciliis sordidis, impuris, multi in angusto cubili degunt; hinc frequens morbus in Orphanotropheis, contuberniis, castris, nosocomiis, monasteriis, aedibus correctoriis, ubi scilicet morbus fomite contagioso, per mutuum commercium continuo sustentato, propagatur.

3. *S. epidemica*. Nulla argumenta pro hac specie scabiei supersunt firma; quod interdum multi homines eodem tempore scabie inficiantur, id non epidemiae, sed influxui potius atmosphaerae endemico, qui cives plures, in mutuo nexu viventes, aggreditur, tribuendum erit; qui non tam excitans, quam praedisponens potius pro hoc contagio suscipiendo, largitur momentum. Et non nisi hoc sensu, praedispositione praesente, faventibus aliis circumstantiis, hocce exanthema epidemici aliquid in se recondere posset. Ita etiam juxta mentem Magnifici Domini, Celeberrimi ac Experientissimi Viri FRANCISCI BENE, „scabies haec „nunquam est epidemica, quae producta esset per constitu- „tionem peculiarem atmosphaerae, sed est semper conta- „giosa, excitata tantum per contagium specificum. fixum.“ — Scabies spuria epidemica facilius oritur, cum nonnulli morbi, quibuscum scabies spuria complicatur, non raro epidemicum praese ferunt characterem, uti id obtinet in statu

gastrico, bilioso, et pituitoso, chronicis, et certo sensu in ipso scorbuto.

III. in *Scabiem simplicem et complicatam.*

1. Quid scabies simplex sit, nulla indiget uberiori explicatione.

2. S. complicata est vel accidentalis; vel est sequela diutius excurrentis exanthematis, intensius systema reproductionis adgredientis, uti scrophularum, atrophiae, gastrici et pituitosi status, phthisis, infarctuum in visceribus abdominalibus et systemate lymphatico. Hae complicationes sunt copiosiores in scabie spuria, quam in vera. In illa enim complicationes hae constituunt illos status morbosos, qui ipsius exanthematis non nisi symptomata sunt.

IV. in *Sc. Periodicam.*

Haec interdum evanescit, et redit periodice; cum illi morbi, a quibus dependet, uti syphilis, scorbutus, status gastricus et pituitosus, nec non anomaliae catameniorum, hemorrhoidum etc. in conspectum veniunt. Est igitur haec species scabiei semper spuria.

V. in *Sc. Retrogradam, Retropressam, Retrocessam, Retropulsam.*

Sub hac specie intelligitur subita disparitio scabiei e cute cum inflammatione et secretione incedentis, variis causis et remediis producta, quae incaute admissae causae et adhibita remedia, inflammationem exanthematicam, ac congestiorem in systemate dermatico immediate supprimunt. Sequelae ex subito suppressa scabie sunt multum periculosae; evolvuntur enim antagonistico modo varii morbi, uti catharrhi chronici, inflammationes pulmonum, phthisis, asthma, arthritis, chronicae blennorrhoeae, hydropes, indurationes glandularum, dolores colici, diarrhoeae habituales, ipsa cophosis, visus alienationes, cataracta, amaurosis, etc.

VI. denique in *Criticam*

Sc. haec in illo tantum casu occurrit, ubi sua disparitione modo antagonistico morbos licet graves produxit, rediens tamen eos multum mitigavit, aut penitus sustulit.

§. 8.

Decursus morbi. Venit scabies in conspectum ea communiter in parte, cui contagium immediate applicatur; in manibus scilicet frequentissime, et quidem in interstitiis digitorum, ex quibus sensim ad articulationes serpit, non tantum manus utpote carpum et cubitum, sed etiam ad poplitem; hinc ad crura, femora, lumbos, dorsum, pectus, et pedetentim per universam corporis superficiem, parte capillata capitis et facie exceptis, propagatur.

Inchoat semper cum nodulis minimis, albis, communiter solitariis et diffusis, non raro coacervitis, prurientibus, ad basim durissimis, in papulas mox et vesiculas, humorem

limpidum continentibus, abeuntibus, successive elevandis, et incrementibus. Humor iste diaphanus in apicibus papularum et vesiculis contentus, successu temporis in fluidum puriforme mutatur, vel pustulis frictu disruptis, efformat crustulam albicantem, vel subinde et alterius coloris. Vesiculae hae transparentes multum pruriunt, efficientes ab initio sensum nequaquam inamoenum, ex voluptuoso et ingrato mixtum 1.) ad scalpendum invitantem. Quam dein voluptatem acerba mox insequitur poenitentia; nam dum scalpuntur, molestae evadunt, dolentque serius; ad vesperras prurigo augetur, quin tamen per diem cessasset, non secus et aquocunq; corporis calore. ad fornacem, sub lecti tepore, a motu, post assumtos cibos et potus, multum nutrientes, et stimulantibus. Pruritus saepe locum mutat, mox has, mox illas magis vexans partes, papulis tamen iisdem semper, et ubi prurigo cessavit, manentibus, nec imminutis, nec numero auctis. Corpore actioni frigoris exposito, et a quolibet cutis spasmu, nisi admodum copiosa fuerit scabies disparere videtur, cutem tactu asperam relinquens; sub calore vicissim reditura. Pueris, pauperibus, cute sensili a natura donatis, infensior. Omni anni tempore comparere solet, hieme tamen frequentior RAMAZZINI 2.) immunditie, praeprimis cutis, multum promotae. Sibi relicta, solis naturae viribus nunquam sanatur, sed citius vel ocyus abscessu terminatur, „quibus contenta sanies in cutem subiectam operatur, pars eius resorpta cum sanguine miscetur, visceribus tandem et glandulis, nisi a sanis expulsa, separata, insidias fere structura“ sunt verba magni J. P. FRANKII 3.)

1.) Plato malum hinc vocat mixtum ex dolore et voluptate.

2.) Hanc autem esse scabiei indolem, ut hieme luxuriet, ac magis saeviat, aestate vero evanescat, vel saltem mitescat, iam norunt omnes. Oper. omn. pag. 178.

3.) l. c. lib. IV. pag. 172. edit. Mannh.

§. 9.

Consistit igitur scabies, uti ex accurata collectione symptomatum, quibus stipatur, manifeste elucet, in affectione inflammatoria systematis cutanei, quae mox sive in serosam, aut lymphaticam exsudationem, sive etiam in suppurationem sub epidermide contingentem terminatur; quae epidermis elevatur, sicque pustulas format. In genere videtur scabies sedem suam in systemate capillari cutis figere, et corium subjacens intactum relinquere; proinde non profunde in cutim penetrare. Quod etiam ex erysipelatoso caractere inflammationis, scabiei comitantis; partim ex simplici scabie, nullam prorsus cutis devastationem inducente, sub forma cicatricum conspicua, apparet.

Discrimen inter scabiem siccam et humidam juxta mentem Cell. HAASE, ex varia indole lymphae exsudatae desumitur. In sicca nimirum scabie exsudat serosus humor in parva saltem quantitate, cito evaporandus, et de squammatione epidermidis solum terminandus; in humida vero est exsudatio magis lymphatica, minus volatilis, non

evaporanda; sunt insuper sulci et ulcera, cum producentia. Hinc igitur patet, peculiarem acrimoniam scabiosam, irritamentum specificum, vel contagium scabiosum proprium, quod saepe, ceu proximam causam hujus exanthematis proposuerunt, nulli firmo iuncti fundamento.

§. 10.

Duratio scabiei est incerta. Vera et recens orta scabies, quae non per Diathesim internam sustentatur, brevi terminatur. Si vero ad eius genesim immundities et neglecta cura partim in therapeutico, partim in diaetetico regimine fundata, concurrant; vel si offendat in aliquam morbosam dispositionem in organismo latentem, tunc evadit pertinax, et per menses, imo annos excurrit.

Ad brevem scabiei durationem conferunt: cura imprimis conveniens, mature adhibita, tempore scilicet ad contagii in organismo propagationem nullo concessa; cutis et totius corporis conditio laudabilis. Scabiem enim citius in subjecto bene nutrito, nulla Diathesi universali affecto, juvene etc. sanari, in aprico est. Tempestatis denique ratio favens, sicca, moderate calida; victus recens, eupeptus, quantitate sufficiens, viribus digestivis aptus; summa munditiei cutis cura, et frequens vestimentorum mutatio — Sunt totidem conditiones ad brevioram psorae durationem, symbolam suam conferentes. Contra minus frequens mutatio vestimentorum constituit non exiguum momentum, ad longiorem durationem scabiei conferens. Siquidem vestimentis, durante morbo corpus cooperientibus, eodem profligato, denuo assumtis, novum quasi contagium corpori admotum, novam illico producere potest infectionem; ita ut eiusmodi in casu non tam diuturnam scabiei durationem, quam potius novam infectionem supponere liceat. Sub contraria rerum positione psoram chronicum decursum assumere debere, sponte patet; confert insuper ad chronicam scabiei durationem etiam complicatio cum aliis morbis.

§. 11

Ex praemissis apparet, efflorescentiam hanc dermaticam pro ratione durationis suae et complicationis cum aliis morbis, uti syphilide, scorbuto etc. etiam ad Cachexias jure referri, quod minime incongruum est. Nam suo longo decursu habitum corporis depravat, pruritu, dolore et insomniis eandem concomitantibus, non modo omnis cutis graviter afficitur, sed etiam membranae, systema lymphaticum, organa digestionis, atque omnes vegetationis partes in consensum ractae, pessumdantur. Cutis admodum sensibilis evadit, in atarrhos et rheumatismum aegrum disponens, pallida, flavicans, lurida, hinc inde exulceratur, dura, tumens, tuberculosa fit; imminuitur, imo prosternitur appetitus; glandulae lymphaticae, et ipsa viscera abdominalia volumine augentur; emaciatur corpus; labuntur vires; perfecta evolvitur cachexia; accedit morbo continuante febris lenta, hydrops, scorbutus pessimus.

Aetiologia. Multiplices sunt causae, a variis medicis pro origine scabiei declaratae. Peculiaris vero praedispositio pro psora universim determinari nequit. Sed tamen illa gaudent plurimi homines, „nam invadit morbus hic omnem aetatem, omnem sexum, et omnem classem hominum; ita etiam morbus observatur inter egenos, et qui curam munditiei negligunt.“ etc. 1) Communiter quidem aetas juvenilis chronicis exanthematibus est magis obnoxia; hinc haec vitae periodus pro scabie velut praedisponente momento remoto assignari aliqua ratione posset. Si quidem hac aetate systema reproductivum et dermaticum, externis influxibus, velut sensibilius, minus resistere valet; quod praeprimis de constitutione atmosphaerae frigidae, et humidae praedicare licet: quam ob rem etiam psora, crebrius hyeme, ac aestate grassari observatur, in qua cura morbi citius, et cautelis minus solerter adhibitis, prospero coronatur eventum. Porro auget praedispositionem in psoram commoratio in cubilibus et domibus angustis, copiosis hominibus refertis, uti domibus correctoriis, nosocomiis etc. ut supra, adeo ut sub his rerum adjunctis facile comprehensu sit, infectionem morbi nominati multo magis promoveri. Item momentum praedisponens pro psora citra dubium constituunt vitae rationes immundae, et sordidae occupationes. ita experientia quotidiana testatur, plures opifices, veluti: sartores, pannorum, tibialium, udonum etc. confectores, lotrices, agazones, huic efflorescentiae cutaneae saepe numero obnoxios esse, alios contra, quorum labores majori cum munditiae vi officii peragendi sunt uti: molitores, pistores, et secundum J. P. FRANK 2) tales, qui destillatione spirituosorum detinentur, raro psora corripitur; homines item, qui magnesio oxydato nigro occupantur, a scabie magis tutos esse, et CEL. V. A. HAASE. 3) observatione Grillii fretus, testatur, id ipsum observatur apud tales homines, qui multum et diu vegetabilibus principio tanino instructis, sulfure, et pluribus metallis adstringentibus uti: Plumbo, Zinco, Hydrargyro distinentur; praeterea apud Cerdones, Figulos, Pictores etc. rarius. — Fateri attamen oportet certam dari internam, non accurate perspectam, pro psora praedispositionem, hoc demonstrant non multi tantum casus, ubi integrae familiae scabie corripuntur, et tamen non nulla individua, licet occasione contagium suscipiendi, uti et caetera exposita fuerint, integra et intacta manent; verum etiam inania pericula, quae interdum ad scabiem, post subitam ejusdem retrocessionem, artificialiter instituendam, adhibentur. — Talem internam dispositionem pro psora revera necessariam esse, in me ipso expertus sum, dum cum collega meo, hocce morbo affecto, in uno eodemque decubuissem lecto: quem cum tertius collega petiisset, simul fomitem morbi, qui me penitus intactum reliquit, retulit. —

Praedispositio tandem pro scabie spuria fundatur nunc in eo morbo, cujus in altiori gradu evoluti, ipsa symptomata constituit.

- 1.) Fr. Bene. l. c. pag. 319. §. 271.
- 2.) l. c. pag. 169.
- 3.) l. c. pag. 185. §. 598. Nro. 2. f.

§. 13.

Negari quidem haud potest, contagio interdum corripit aliquos, licet nullius praegressae infectionis, et contagium suscipiendi occasione se expositos fuisse meminerint; et inde evidens test, eandem in nonnullis casibus absque immediata translatione contagii ad alterum individuum, sub variis externis influxibus praecedenti §. expositis, etiam evolvi posse; ac sic producto miasmate ad alios propagari; multo tamen crebrius, et paene exclusive suam originem contagio debet.

Quemadmodum aliorum miasmatum natura nos fugit; ita etiam hujus miasmatis scabiosi indolem internam neullquam perspicimus. Ejus solum relationem externam, ratione effectus in organismum humanum exerentis, cognoscimus. Pertinet nimirum hocce miasma omnino ad sic dicta fixa, non agit in distans, sed unice tantum per immediatum contactum vel ipsius liquidi in pustulis scabiosis generati, vel per usum rerum, imprimis vestimentorum ac lectisterniorum, hoc muco inquinatum. Vehiculum pro infectione est unice in pustulis scabiosis generatus liquor, serosae, lymphaticae, aut purulentae indolis. Videtur tamen hoc miasma ad activitatem suam exerendam, praeter illa adminicula in §. 12. citata, etiam certam receptivitatem adhuc ex parte organismi poscere, quam pro diversitate organismorum diversam esse, in proprio corpore luculentum testimonium confirmatum vidi, quod superiori § exhibui. Suscipitur autem hoc contagium per omnem partem corporis, frequentissime per manus, et quidem intra digitos, ubi infra cutim teneriorem plura vasa lymphatica decurrunt; apud infantes animadvertente CELL. GULDENER 1) incipit morbus saepe inter nates, dum infantes per nutrices, scabie affectas, portantur. — Denique hoc miasma id proprii habet, quod receptivitatem pro nova infectione minime delect.

1.) l. c.

§. 14.

Ultimis decenniis saepe agitata fuit haec quaestio, utrum miasma hocce scabiosum animatum vel inanimatum sit.

Illustrissimus Eques CAROLUS a LINNÉ 1) primus scabiem ab Acaro exulcerante derivavit. Verum Jos. FRANK 2) plura loca antiquiorum Medicorum citat, ubi vestigia manifesta hujus ideae inveniuntur; postea etiam CELL. WICHMANNUS 3) ab opinione hac minime alienus, hanc sententiam ultra probavit; ac plures celebres Medici uti J. P. FRANK 4) et Jos. FRANK 5) eidem sententiae sunt adstipulati.

Juxta hanc doctrinam praefatorum Medicorum oritur scabies per ita dictum acarum exulcerantem, qui in pustulis scabiosis, in superficiem corporis erumpentibus et liquore

quo impletis, vel etiam proxime penes easdem in subtilissimis plicis cutis ac rugis occurrit, epidernide tectus ad vicinas plagas cutis proserpit, quam maculis et striis rubris, filiformibus distinguit. Hoc insectum alias nullibi reperibile, nisi solum et unice in pustulis scabiosis, ab aegrotis ad sanum immediate, vel per vestimenta transferendum, calore magis fectum fortius se motitans, frigore a motu cohibendum. Hinc explicatur molestus ille sensus pruritus apud psoriasis affectos, qui calore augetur, frigore contra decrescit. Memorati auctores, hanc doctrinam assumentes, provocant se ad efflorescentias pustulosas immundorum et variis cutis insectis obsessorum individuorum, ac ad celeres et tutos effectus remedium externorum topicorum; ut ad eum ex hoc respectu valde consecutive sequelas sic dictae retrogradae scabiei in magnum dubium vocent.

Alii contra ut LEVI 6), GROSSMANN 7), SAGER 8), STARK 9), hanc doctrinam acriter impugnant: dum

1. Suis microscopicis observationibus freti, negant tales Acaros, nec statim in exordio morbi, nec in sicca scabie comparere, sed semper in ulteriori ejus decursu solum, in specie in humida et ulcerosa scabie, quae tunc ejus est indolis, ut in ea vermes generari possint, non secus ac aestatis praecipuis tempore, et in aliis malis ac impuris ulceribus reperiuntur.

2. Scabiem solum et unice externis remediis sanari posse, certum est, minimeque demonstrat, ejus causam excitantem etiam absolute externam esse debere. Evidens est, scabiem nos ita tuto internis remediis sanare, licet aliquantum in longius cura excurrit, quam tantum accelerare valeamus, si penes interna remedia, externa quoque in auxilium vocamus. Phthiriasis contra, quae unice per irritamentum a verme cutaneo producit, quaeque secundum contrariam sententiam tuentes medicos revera occurrit, cuncta interna remedia frustra adhibebis, nisi externa quoque, hunc morbum unice sanare valentia, in usum traxeris. Sunt praeterea etiam alii morbi, qui externis remediis cedunt, quin per insectum simile producti et sustentati fuissent; sic v. g. syphilis etiam convenienti usu externorum remedium feliciter curatur; sunt insuper certa remedia externa ut unguentum sulfuris, certis plagis corporis applicita, per universum mox organismum effectum suum diffundentis, sicque morbum memoratum suffocant.

3. Porro non congrue explicatur scabies ab insecto producta, cum nullum exanthema aliud a simili insecto productum observare licet; nec ulli analogiae hoc respectu locus concedi potest, sicque minime explicari, cur post actionem illius acari exulcerantis, exanthema scabiosum constanter formam pustulosam retineat; sicut etiam difficile intellectu est, cur secretio mox serosae, mox lymphaticae, mox purulentae indolis sit.

4. Quamquam externis remediis, uti diligenti vestium commutatione, crebro lotionis, balneorumque usu, curam

scabiei promoveri et perfici, minime negamus; omnem tamen scabiei causam excitantem remediis externis removeri posse, neutiquam sequitur; si quidem similibus remediis et aliorum chronicorum exanthematum crises et sanationes multum adjuvari, constat.

5. Ita etiam minime explicantur metastases post subito suppressam scabiem prorumpentes, quas experientia multiplici fulciti nequaquam ignoramus, et de quibus etiam a seculae theoriae, acarum exulcerantem defendentis, non dubitant; etiamsi insectum balneis, sulfure, hydrargyro perimitur, metastases tamen continuare, in aperto est, quae minime contingunt, dum Insecta caput infestantia externis remediis necantur; neque juxta theoriam priorem mente assequeremur, qui vesicantibus, synapismis, emplastris irritantibus, inunctionibus talibus, nec non balneis similibus retrocessam scabiem revocare possemus, si scabies unice per ita dictum acarum exulcerantem produceretur.

6. Tandem LEVI et STARK 10) plurima experimenta cum his acarum exulcerantibus instituerunt. Imposuerunt eos nimirum cuti sanorum hominum, sed scabiem non excitarunt: perierunt procul dubio ob defectum nutrimenti, materiae scabiosae, dicti.

Ex omnibus hucusque allatis argumentis sponte acquiritur, acaros exulcerantes pro prima et originaria causa hujus exanthematis statui non posse, licet possibile, imo probabile est, eos, ubi in ulceribus scabiosis tardius evolvuntur, irritatione sua exanthema non tantum sustinere, sed etiam rependo et transferendo materiam scabiosam ad alias cutis plagas sanas, in his novam infectionem generare, haeque ratione scabiem per totum aegri corpus disseminare.

An acarus exulcerans et humanus ab acaro casei et farinae distinguendus, in papulis, pustulis et vesiculis nidulans, veram causam excitantem scabiei sistat, dissentiunt medici. — SAUVAGES per accidens, ut varietatem solum, in scabie vermiculari a se dicta —, adesse defendit.

Ex his igitur sat patet, quam imperfectae sint definitiones antiquiorum Medicorum, ut v. g. THEODORI CRAANEN 11) qui scabiem ita oriri asserit, quia multae particulae a sanguine praecipitantur, quae in superficie corporis haerentes, acrimonia sua pruriginem excitant.

De causa proxima scabiei multa et varia prolata sunt, quae tamen hactenus ignota mansit; qualiscunque autem sit, manifestatur inflammatione retis malpighii, et ipsius cutis specifica, tendente in secretionem, humoris liquidi, aut puriformis, facile coagulandi.

1.) Carol. a Linné (resp. Nyander) exanthemata viva Upsal. 1757.

2.) Prax. med. univers. praeept. P. I. Vol. II. pag. 416.

3.) Aetiologie der Krätze Hannov. 1786. 2te Aufl. 1791.

4.) l. c. Lib. I. pag. 169—171.

5.) l. c. pag. 415—416.

6.) Dissert. de varia scabiei indole Götting. 1790. 4.

7.) In Baldinger's neuem Magaz. f. Aerzte Bd. XI. St. I.

8.) Eben das. Bd. XI. St. 4.

9.) Handb. zur Erk. und Heil. innerer Kr. d. Menschen. Th. I.
Jena 1799. S. 603-606.

10.) l. c.

11.) l. c. pag. 474. Cap. 120. Medioburgi 1686.

§. 15.

Prognosis. Hanc varia adjuncta dirigunt. Ita psora in se spectata, ut pure topicum cutis malum, periculo caret omni. Sed potest apud adultos praeprimis longum assumere decursum, antequam functiones systematis reproductivi admodum turbaverit, et malas sequelas jam supra notatas produxerit — Quod specialem attinet prognosim, haec est semper eo difficilior curatu, quo scabies magis per systema cutaneum diffusa, et longioris jam est durationis. In longa duratione pessumdat totum systema vegetationi dicatum; efformantur ulcera cutis pertinacia, nutritio periclitatur, digestio et assimilatio turbatur, oritur status gastricus varius, inde emaciatio, et ipsa febris lenta et hectica evolvuntur. Ex his causis psora constituit gravem morbum in talibus individuis, in quibus cum variis statibus morborum systematis lymphatici in specie scrophulis in altiori gradu evolutis et syphilide complicata incedit, et praecipue in neonatis, teneris infantibus, periculo plena, imo saepe lethalis est. Universim cura humidae scabiei facilius succedit, quam siccæ. Maximum autem periculum minatur subita ejus retropulsio, et ejus loco variae metastases, ac propullulatio aliorum gravium, antagonistico modo evolutorum morborum.

Prognosis scabiei Spuriae, determinatur per causas, quae eam excitarunt. Inde deducitur, exanthemata cutis scabiosa ex externa immunditie et per usum internum ac externum insolitarum aquarum producta, sicut et illa, quae symptoma plethorae, aut gastrici status, vel vaccinationis constituunt, vel apud infantes tempore dentitionis nascuntur, non peculiari attentione digna esse. Sed haec eo periculosiora sunt, dum scorbutum vel syphilidem comitantur, aut semper magnum gradum posterioris imprimis morbi significant; simile periculum minantur ea, quae aegrum in grandi aetate constitutum adiciunt, nam somnum omnem fugando vires ejus sensim conficiunt.

Tandem et veram, et spuriam scabiem criticas esse posse, in casibus singularibus, supra adductum est.

Non tantum scabies spuria, sed etiam vera, dum inveteratae sunt, et organismo impactae, exigunt circumspectum tractandi modum, ut non subito supprimantur: quod praeprimis refrigerio, animi pathematibus, remediis adstringentibus, causticis cuti applicitis, vel etiam accessione febris, aut alterius morbi, evenire potest. Tunc vesiculae concidunt, cutis fit sicca pruritu continuo, et oriuntur varii graves morbi, saepissime asthma, palpitatio cordis, cardialgia, colica, vomitus cruentus, diarrhoea cruenta, diabetes, tussis, catharrhi, ophthalmiae, amaurosis, paralysis, delirium; vesania, sopor, epilepsia, convulsiones, hydrops, icterus, et phthises pulmonales 1.), aliique morbi hujus indolis, tanquam verae metastases, quae admodum ominosae

evadunt, ac perpetuam abolitionem sensus cujusdam, imo ipsam mortem inducere possunt 2.) — Saepe autem morbo molesto per plures annos etiam praesente, status cachecticus non observatur, imo organismus secretioni morbosae in cuti ita assuevit, ut haec jam ad sanitatem relativam necessaria sit — Scabies salutaris, critica, cujus mentio supra (§. 7.) facta est, tantum in casu rarissimo evenire potest, ut morbo chronico pharmacis rebeli existente, aeger contagium scabiei susciperet, et per exanthema neglectum, secretionem morbosam in cuti provocata, antagonisticè morbus alter imminueretur, vel cessaret 3.) Psora critica alios effectus morbosos dissipari, eaque rursus in cute comparente, immunitatem viscerum aliorum restitui, supra dixi. 4) Non desunt exempla, inoculatione communicatam scabiem complures morbos chronicos sanasse, testantia.

1.) l. c. pag. 623. §. 5.

2.) S. Hahnemann die chronischen Krankheiten, ihre eigenthümliche Natur u. homöopathische Heilung. Dresden u. Leipzig 1828.

3.) Fr. Bene l. c. pag. 321. §. 273.

4.) Exemplum scorbuti, scabie sanati legitur: in Sammlung auserlesener Abhandlungen zum Gebrauch pr. Aerzte I. B. 4. St. p. 69.

§. 16.

Therapia Cura hujus morbi multiplici adornari debet modo, prouti is recens et pure topicus, vel jam inveteratus, aut tandem symptoma internorum morborum fuerit. Hinc patet, curam ejus omnem, triplici indicationi satisfaciendo, commode absolvi posse.

Prima indicatio exigit, ut causae, morbum excitantes, removeantur; in scabie vera simplici et perfecte pura admodum limitate perficitur, cum momentum excitans, infectio videlicet, jam fors agere in aegrum cessavit, quo in casu medicus nullam aliam indicationem formare valet, quam per accuratam coordinationem externae munditiei et diligentes corporis ablutiones, infectionem novarum cutis plagarum ac ulteriorem morbi propagationem impedire. Aliter se res habet hoc intuitu in scabie spuria seu psudra. Hic removemus pro ratione individualitatis vel omnes illas potentias nocentes externas, quae influxu suo eam produxerunt, vel internis morbis medemur, quorum symptoma est.

Si scabies est recens, si mature auxilium medicum administratur; si loca cutis rubra sunt, inflammata, valde sensilia, aeger febricitans, vel si novae, uti paene sine discrimine in morbi incremento evenire solet, eruptiones exanthematis sub faventibus inflammationi circumstantiis exoriuntur, tunc etiam hic temperatum antiphlogisticum regimen requiritur, hoc autem esse debet, cum malum tantum topicum est, organismus reliquus de eo nihil participat. solum locale, non vero universale; et intentio medici, hanc praesentem cutis inflammationem temperare, et ejus crisis adducere, tota erit. Hoc scopo, quin in errorem humoralis Pathologiae quis incidat, evacuationes sanguinis, quarum virtus a multis medicis etiam in scabie confirmata est, per hirudines aut cucurbitulas cruentas, non vero per venae

actionem instituendae, suscipi debent; quae etiam hic molestum pruritus et ardorem mitigant, et manifeste inflammationem cutis praesentem sufferunt. Ita impetu inflammationis fracto, partes affectae blandis, oleosis remediis illiniuntur. Hoc sine adhibentur olea recenter pressa, ut oleum olivarum, amygdalarum dulcium, papaveris albi, oleum nucum juglandum, unguentum althaeae, unguentum pomad. unguentum rosat. unguentum de uvis e. s. p. — Ex animalium pinguedine adhiberi solent: butyrum insulsum, sebum cervinum et vermicinum, ac medulla ossium mammalium. Huc praecipue refertur illud maxime ab HUFELAND 1) commendatum unguentum et decoctum helenii, et blanda emollientia, alcalina, tepida balnea. Haec sunt valde utilia et necessaria remedia. Jam observatio, qua edocemur, homines diligentius balneis utentes, multo rarius chronicis cutis affectionibus corripitur, eorum applicationem commendat; balnea haec, ut indicationi juste satisfaciant, debent virtute supra adducta gaudere, et non valde frigida, sed nec nimis calida, verum solum tepida in usum vocari. Minuunt sensibilitatem systematicam cutanei et per eam sustentatas molestias, et possunt recte adhibita, in nonnullis chronicis exanthematibus uti herpetico, sola prodesse. Scopis huic optime respondent balnea ex simplici aqua fluviali, lacte, furfuribus et sapone parata, vel decocta vegetabilium, mucilaginis graviorum balneo tali adjecta. Minus balnea animalia, quorum Jos. FRANK 2) meminit, commendari merentur, cum eorum applicatio cum multis difficultatibus connexa est.

Penes hoc antiphlogisticum regimen vix opus est internis remediis. Tantum vehementia topicae inflammationis et ab ea dependentium molestiarum et febris, vel plethorica constitutio aegri potest praecipere, ut emulsiones, nitrum, eccoprotica antiphlog. Tartarus depuratus, boraxatus, natronatus, pulpa tamarindorum, prunorum, electuarium lenitivum etc. in usum trahantur. Rejicienda sunt hic penitus drastica, quae tantum in exanthematibus chronicis sine ullo respectu ad eorum stadia habito, saepe commendantur. Convenientius contra adhibentur lenia, mucosa, antiphlogistica magis, quam stimulantia herbarum decocta; priori virtute donata sunt: decoctum radicis bardanae, lapathi acuti, saponariae, graminis, taraxaci, et specie pro decocto lignorum. Praeceptum pro simili decocto parando, esset circiter hoc:

Rp. Rad. gramin. (vel rad. sapon.)

— taraxaci aa unc. tres

Lapathi acuti unc. duas

Conc. M. S.

Den vierten Theil mit drei Pfund Wasser bis zu zwei Pfunden Rückstand einzukochen und täglich als Getränk zu verbrauchen.

1.) System der practischen Heilkunde Bd II. 2te Abth. Jenae 1805. S. 250.

2.) l. c. pag 56

Stadio inflammationis absoluto, sequitur exitus in exsudationem et secretionem. Si morbus adhuc recens est, secretio quoque bona, cui organismus nondum assuevit, malum etiam in hac sua forma tanquam pure topicum consideratum, mera topica externa remedia sufficiunt ad scabiem cito, secure et absque periculo sanandam: quo in casu sulphur cum suis praeparatis salutarem, et fere specificam virtutem exerit, ita ut omnibus propemodum remediis, contra scabiem commendatis carere possimus. Etenim sulphur et ejus praeparata tum cutim purgant, tum in ejus functionem, i. e. secretionem specifico agunt modo. Adhibetur autem sulphur vel forma lotionis, balnei, vel quod usitatissimum est, forma unguentorum. Hac postrema forma adhibetur cum oleis blandis, vel simplicibus unguentis substituitur, v. g.

Rp. Sulphuris depurati *unc. unam*

Olei amygdalar. dulcium (v. ungv. pomad.)

q. s. ut f. ungv.

S. Schwefelsalbe.

Huc refertur et illud unguentum Jasseri 1). Famosum hoc Jasseri ad scabiem unguentum juxta originale praescriptum ex anaticis partibus florum sulfuris, pulverum vitrioli zinci et baccarum juniperi, subtilissimorum, cum oleo lauri expresso (cujus loco saepe etiam axungia porci, vel oleum olivarum adhibetur) componitur. Vel etiam

Rp. Pulv. baccarum lauri

Sulfuris depur.

vitrioli alb. aa *unc. duas*

Adipis suillae *unc. decem*

(vel conficitur hoc ungv. sine baccis lauri)

M.

Ex hoc unguento aeger vesperi aliquot drachmas inungit articulis antibrachii, cubiti, regioni popliteae, et insuper quotidie vel alternis diebus adhibet balneum commune ex sulfure ac sapone paratum. Notandum attamen de hoc unguento venit, illud, esto tantopere commendatum, in multis casibus, in specie ubi scabies adhuc recens, et individuum aegrum valde irritabile, systematis cutanei admodum sensilis est, minus convenire; zincum enim sulfuricum in eo contentum, in hac rerum positione ultra modum irritat partes, scabie affectas, causat vehementem pruritus et ardorem, incendit pustulas scabiosas denuo, et ideo in multis casibus absque noxa non perfertur. Praestat itaque in recenter enatis pustulis scabiosis illud simplex ungv. sulfuris paulo ante adductum adhibere; simili scopo respondet etiam sapo sulfureus a Jos. FRANK 2.) commendatus; constat hic sapo ex aequalibus partibus florum sulfuris, saponis, et aliquot guttis olei bergamottae; haec medicamenta id commodi habent, quod iis inamoenos odores, inunctionibus oleosis, ac unguentis sulfuris communibus proprios, evitare liceat. Hic adducere juvat porro unguentum ita dictum Anglicum contra scabiem (ungv. sulfuris compositum Pharm. Lond.), quod in Anglico et Hannoverano exercitu legitime

introducitur, nunc in Anglia in praxi civili admodum frequens, et in ultima expeditione a chirurgo militari GÖRCKE 3.) pariter in exercitum Borussiae introducit, magnam suam virtutem confirmavit. Compositio hujus unguenti est sequens:

Rp. Flor. sulfuris *libr. dimid.*
Pulv. rad. hellebori albi *unc. duas*
Nitri depurati *dr. unam*
Saponis mollis *libr. dimid.*
Adipis *libr. unam et dimid.*
M.

Excepto nitro et sapone in hoc unguento adductis, haec praescriptio est penitus similis illi, quam jam CELL. PRINGLE 4.) et HEBERDEN 5.) dederunt. Etiam CELL. FRIED. JAHN 6.) usum exiguae hujus quantitatis nitri minime perspexit; helleborus, ut ait, id tantum praestare valet, quod omne stimulans remedium externe adhibitum exerit, specificam enim virtutem eidem non tribui posse. Virtutem hujus unguenti maxime auget proportio sulfuris cum certa pinguedinis, et ejus adhibendi modus, qui sic instituitur: Scabie nimirum affecti, quamprimum Lazarethum ingrediuntur, statim denudantur, et vestes eorum simul et ipsi balneo saponaceo diligenter abluuntur. Decumbunt dein in cubilibus moderate calidis, inter duo, super lectis eorum lanæ extensa, tegmina, et sub inspectione medici totum corpus quotidie ter uncia una unguenti memorati inungunt. Si exanthema evanuit, tunc adhuc semel in balneo saponaceo ab unguento et sordibus abluuntur, et ita dimittuntur. — Constans commoratio inter lanæ haec tegmina, citra dubium magnum influxum in sanationem exerit. Multis etiam efficax fuit methodus a JADELOT 7.) proposita, qui primus hepar sulfuris, quod antea balneis et lotionibus additamenti instar imponebatur, in formam unguenti redegit, sequenti modo:

Rp. Hepat. sulf. kalini *unc. quatuor*
Saponis albi *libr. duas*
Olei papeveris *libr. quatuor*
— thymi *drachm. duas.*
M.

JADELOT penes usum hujus unguenti etiam quotidie vel alternis diebus, balneum sulfureum ex tribus unciis hepatis sulfuris kalini pro uno balneo parando adhibet. Hujus methodi applicatio majori commendatur munditie, quam omnia reliqua sulfurea unguenta, insuper effectum suum longe citius ac praecedens, exerit. — Laudatur et unguentum a BATEMAN commendatum, ita componendum:

Rp. Subcarbonatis potassae *unc. semis*
Aquae rosar. *unc. unam*
Hydrarg. sulfureti rubr. *dr. unam*
Olei essentialis bergamottae *dr. semis*
Sulfuris sublimati
Adipis suillae *aa unc. novem*
M.

Efficacia sua se multum commendat et sequens un-
guentum:

Rp. Flor. sulfuris unc. tres
Salis ammon. depur. dr. duas
Adipis suillae unc. tredecim
Tere optime ut f. nngv.
S. partes affectae mane et vesperi inungantur.

Si vero subinde, uti supra notatum est, ad applicatio-
nem unguentorum cutis inflammetur, pustulis et furunculis
obtegatur; tunc unguenti loco adhibetur balneum sulfureum,
inprimis pro infantibus praescribitur unc. 1—2 hepatis sul-
furis pro uno balneo. Sed ubi haberi possunt balnea naturalia,
— uti in chara Patria nostra, quae filiis suis, morbo lan-
guentibus, praeter copiosissima salutis remedia, aquas quo-
que medicatas offert, quibus praeter tot alia loca et Buda,
Metropolis Regni gloriatur — balneis artificialibus longe
praeferenda.

Cl. RAYMANN e partibus aequalibus sulfuris et saponis
officinalis, cum sufficienti aquae tepidae quantitate unguen-
tum mollius fieri jubet, sufficereque in casibus levioribus
dicit.

- 1.) Schmucker's verm. chirurg. Schriften B. III. S. 169.
- 2.) l. c. pag. 424.
- 3.) in Hufeland's und Harles Journal der pr. Heilk. 1816. Jun.
S. 119.
- 4.) Von den Krankheiten einer Armee 8. Cap.
- 5.) Comment. de morbor. hist. et curatione pag. 104.
- 6.) l. c. pag. 625. §. 6. Nro 1.
- 7.) Notices sur le traitement de la Galé. Parisiis 1813. 8.

§. 18.

Usus unguentorum horum, et alterius cujuscunque sim-
ilicis ita peragitur, ut portio ex his unguentis ad magni-
tudinem nucis juglandis desumpta bis aut ter de die palmae,
carpo, cubito, popliti; vel defectu pustularum inflammata-
rum, ipsis quoque partibus, scabie infectis, inungitur; sae-
pius partes, in quas inunctio facta est, lotionibus aut bal-
neis jam memoratis, abluendo. Si phlogosis pustularum ad-
sset levior, hae partes diligentius lavandae, cum decocto
molliente e furfuribus, etc. parato. Unguentum sulfuris
ocis affectis quotidie inunctum scabiem simplicem et idio-
pathicam plerumque tollit intra decem dies. Idem unguen-
um pedibus solis illitum, aut etiam sulfur indusio aspersum
eadem praestare videntur 1.)

- 1.) Heberden. l. c.

§. 19.

Secunda indicatio occupatur cura scabiei invete-
ratae, chronicae, habitualis. Talis evadit, quae jam lon-
giori tempore, per plures menses, imo ultra excurrit. Si
am organismus magis, quam in primo casu, huic secretioni
suavit, tutior et minori periculo stipatur res, curam hu-
jus exanthematis non tantum externis remediis perficere,
sed eam etiam internis suffulcire et promovere. His igitur

in casibus, ubi scabies longo tempore, videlicet per aliquot septimanas jam, vel diutius duravit, a supra dictis balneis sulfureis, lotionibus et unguentis abstinere oportet, et curam tantum internis remediis, morbosam cutis secretionem sensim imminuentibus, instituere.

Huic quoque scopo rursus sulfur, utpote sulfur depuratum, cujus pro adultis 10—20 gr. in pulvere praescribuntur, bis usque ter quotidie absumenda, optime respondet; simili dosi ac forma datur etiam sulfur praecipitatum; kali sulfuratum et calcaria sulfurata (haec tamen rarius, cum facile cardialgias et dispepsias causat) ad 5—10 gr. optime forma pillulari cum amaris Extractis et gummi ammoniaco exhibentur; calcaria sulfurato-stibiata autem a 3—4 gr. perinde forma pillulari cum paulo ante memoratis additamentis, aut forma solutionis ita praescribitur:

Rp. Calcariae sulfurato-stibiatae. *drach. unam*
Coq. in aquae *libr. quinque*
ad remanentiam *libr. quatuor*
Colatura filtretur.

DS. quotidie 3—4 vascula coff. absumat aeger.

Ne remedium hoc efficacia sua privetur, necessum est, id in lagenis bene obturatis et loco frigido asservare. Haec methodus optime deservit pro celeriter conficiendo artificiali balneo sulfureo. Similem sulfuri virtutem exerit etiam plumbago, graphites; remedia enim haec ante paucos annos commendavit Cell WEINHOLD 1.) contra pertinaces cutis morbos partim interne, partim externe adhibita, tanquam efficacissima; licet eorum usus adhuc parum invaluit, tamen per observationes aliorum, ut Cell. HEIN 2.) confirmatus est.

WEINHOLD praescripsit graphitem interne, cum melle in electuarium redactum in formula composita, virtute sua contra multos morbos cutis chronicos utiliter adhibita:

Rp. Graphitis
Florum sulfuris
Antimonii crudi aa *unc. dimid.*
Aethiopsis miner. *scrup. unum*
Extr. Dulcamarae
Pulsatill. nigr.
Pulv. herbae jaceae aa *drach. duas*
Camphorae *drachmani unam*
Syrupi fumariae q s. ut f. Electuarium.

DS. Spatio 8—10 dierum absumendum.

Vel exhibet eum in pillulis cum Extracto stipitem Dulcamarae, conii maculati, chelidon. major. ad 6—8 gr. pro dosi, et contendit unc. 1. graphitis intra 8. dies morbum cutis chronicum sanari. Rarioribus duntaxat in casibus majori dosi opus est, ita ut aeger 2—3 Uncias hujus remedii consumat. Idem Auctor idem remedium externe quoque admodum commendat, forma unguenti adhibitum; quod sex partes graphitis cum decupla quantitate axungiae porci constituunt; vel sensibilitate cutis majori praesente forma emplastri e duabus partibus graphitis et octo partibus emplastri saponis, parati. Hunc usum graphitis plures etiam ob-

servationes in scriptis medicis periodicis 3) occurrentes, testantur.

Antimonialia hic minus praestant; acida mineralia vero, quae saepe contra psoram laudantur, serius suam praestabunt utilitatem. Si ad remedia externa, quorum supra mentio facta est, usus internorum una accedat, cura psorae facilius, citiusque perficitur. Aliis remediis, quam nominatis ad sanationem scabiei benignae vix est opus; ut tamen regimini Diætetico ac variis adjunctis domesticis majori ex parte satisfiat, conjunguntur apte remediis, tum internis, tum externis sulfuris, nec non ejus praeparatis ita dicta Decocta lignorum, uti: herbae jaceae, radicis gram. et caricis arenariae, rad. sapon. bardanae, helenii, plantaginis, rad. sarsaparillae, ligni sassafras, etc. quae Decocta et forma lotionis, et balnei adhibentur.

1.) K. A. Weinhold der Graphit, als neu entdecktes Heilmittel gegen die Flechten. Leipzig. 1808. 8.

2.) In Horn's Archiv für med. Erfahrung B. XII, S. 227.

3.) Hein in Horn's neuem Archiv B. XII, S. 227. und. Salzburg. mediz. chirurg. Zeit. Jahrg. 1815. Nro 69. S. 268.

§. 20.

Occurrunt tandem casus non pauci in scabie inveterata, quae sordida individua constitutionis torpidae invadit, ut ulcera scabiei indolem pravam nanciscantur, et liquor secretus magis ichorosus, quam purulentus sit. Atque hic sita est ratio, cur a scriptoribus universim sine propiore, accuratio-reqe definitione individualis receptivitatibus contra psoram multa laudantur remedia. In istis casibus, puribus remediis, principio acri, stimulantibus, caustico praeditis, tam interne, quam externe uti licet. Quae hic duplici indicationi satisfaciunt, cum nempe dynamico modo normalem energiam totius organismi excitant, et ita etiam morbosarum cutis plagarum; porro chemico modo per directam decompositionem mixtionis partium ipsius secreti, mutationem benignam in cutis secretionem inducendo, faciem ulcerum laetiorum et liquidum secretum spissius, purulentius, mitiusque efficiunt.

Interna remedia hujus loci sunt jam pro parte Antimonialia, uti stibium sulfuratum nigrum, sulfur stibiatum aurantiacum et rubrum, pulvis Plumeri et pillulae; magis adhuc Decocta vegetabilium, principio acri instructorum, pro parte adductis adnumerari merentur, ut turiones juniperi et pini, cortex mezerei; — baryta muriatica post nonnullorum observationes, oxydum mangani et imprimis acida mineralia, uti acidum sulfuricum, nitricum et muriaticum, ex his acidum sulfuricum maximam laudem in psora sananda post BÜCHNER 1) SELLE 2) BALDINGER et plures alios, meretur. In inveteratis, malumque pus secernentibus ulceribus scabiosis, acidum sulfuricum suam tuetur laudem, quam tantum conditionate in scabie adeptum est, in qua nihil aliud praestat, quam in aliis mali moris, torpidae ulceribus. —

Externa remedia huic indicationi respondentia, sunt Decocta acrium, stimulantium vegetabilium, forma lotionis vel balnei adhibita, sic et prius memoratorum et sequentium: Herbae conii maculati, nicotianae, sabinæ, rad. colchici autumnalis, hellebori nigri et albi jam ab Hippocrate usitati, seminum sabadillæ, quæ quidem cito agunt, sed sæpe etiam eorum usu exanthema subito disparet, hinc rite ibi solum adplicantur, ubi systema dermaticum torpidum, ulcera laxa, secretiones copiosæ et degeneratæ, totusque habitus ægri valde torpidus est, clematitidis vitalbæ et viticellæ, ledi palustris, bellidis minoris, rad. inulæ, lapathi acuti et filicis maris, corticis betulæ et ulmi campestris. baccarum lauri, seminum staphisagriæ etc, lotiones aut balnea; plura porro sunt metalla, ut plumbum, wismuthum, zicum, zincum sulfuricum, quæ forma solutionis vel unguenti adhibentur:

Forma solutionis.

Rp. Zinci sulfurici *drach. unam.*
solv. in aq. destill. fervent. *unc. sex.*
S. pro lotione.

Forma unguenti.

Rp. Zinci sulfurici *scrupul. unam.*
ung. pomad. *unc. unam.*
M. f. unguentum.

Porro ex supra adductis argumentis patet, etiam ungv. Jasseri in sua originali forma paratum; item cal. antimonii sulfurat vel calcariam sulfurato-stibiata, et licet rarius, etiam tartarum stibiata, cum fructu adhiberi. Posterior tanquam vehementer agens causticum remedium, ad summum in torpidis admodum et laxis cutis ulceribus applicari potest, 1. forma unguenti, 2 solutionis:

1. Rp. Tartratis lixivæ stibiati *drach. dimidiam.*
ungv. rosat. *unc. unam.*

M. f. unguentum.

S. Salbe.

2. Rp. Tartari stibiati *dr. dimid.*
solv. in aq. destill. *unc. II—VI.*

S. Waschwasser.

Usu unguenti pustulæ cutis artificialiter producuntur;—certo sensu et Mercurialia hic sibi locum vindicare queunt.

Cl. M. N. MISCHKOVICSEW 3) „decocto foliorum conii sanare scabiem, spatio septimanæ unius, per medicos Theresiopolitanos diu curatam, Rogljaticæ in allodio Comitatus Bács. in juvene satis robusto, feliciter successit, mense augusti 1831.“ Ita etiam Cell. GESSNER 4) extractum cicutæ, vel totam herbam contusam calefactam, vel siccam cataplasmaticis ad instar, in induratis tumoribus, inflammationibus asthenicis, ulceribus, scabiæ pertinacissima cum summo emolumento adhibuit.

1.) A. C. Büchner (resp. Helwig;) D. De usu interno olei vitrioli diluti. Halæ. 1762.

2.) Medicina clinica S. 217.

3.) Diss. de conio maculato, Rudæ 1831. pag. 31. §. 16.

4.) Abb. von der Nutzbarkeit des Schierlings in der Wund- arzneikunst Wien 1762.

Si psora diutius duravit, justum erit autumare, eam profundiores in organismo egisse radices, et tunc non tantum externis, sed et internis, ut superius attactum est, remediis eam impugnare oportet. Hic iterum principalia remedia constituunt sulfur et antimonium. Cell. JAHN 1) in clinico suo et ubique in obvenientibus similibus casibus semper cum summa utilitate adhibuit sequentem formulam, nomine pulveris contra scabiem notam:

Rp. Florum sulfuris.

Magnesiae albae.

Sacchari albi aa *dr. duas.*

Antim. crudi praep. *dr. dimid.*

M. f. pulvis D. S. Initio 3—4 de die, dein saepius coch. coff. sumatur.

Ubi vero morbus minus jam ad cutim restrictus est, et magis systema reproductionis invasit, dosis antimonii augenda, sulfuris contra imminuenda aut penitus exmittenda est, v. g.

Rp. Antimonii crudi *dr. duas*

Magnesiae albae

Sacchari albi aa *dr. unam*

M. D. S. Quater de die cochl. coff.

Saepe quajacura vel Camphora huic mixturae addita; valde sunt utilia. Hic quoque congrue adhibentur Decocta lignorum, saepius jam laudata. Huc etiam pertinent recentissimis temporibus Parisiis a Galés 2). postea Viennae a de Carro 3) contra scabiem valde commendatae fumigationes sulfuricae medio apparatus lignei, cui aeger nudus, excepto capite, imponitur, instituendae; in hoc apparatu a d'Arcet invento, vapores succensi sulfuris, ergo imperfectum acidum sulfuricum, ad corpus aegri derivantur: hoc remedium efficacia sua, quam observationes nondum sufficientes demonstrarunt, in omni casu cum iis, prioribus adhuc temporibus a l'Alouette et ab aliis celebribus medicis contra syphilidem commendatis suffimentis, maximam similitudinem habet: „Ope hujus apparatus scabies quidem sanari potest, sed cura est molestior, in longius excurrens tempus, et multorum cutim valde irritat 4).“ Ubi haec remedia externa contra psoram inveteratam, in qua organa digestionis jam multum laebefactata et in suis functionibus turbata sunt, indicantur, etiam remedia tonica, adstringentia, et balnea ex vegetabilibus, principio tanino instructis, parata adhibentur. Huc referuntur: Decocta radices tormentillae, bistortae, corticis quercus junioris, salicis, etc; terra catechu, gummi kino forma unquenti. Remedia haec corrigunt abnormem cutis secretionem, et tonum vasorum restituendo, fibramve concutendo conferunt inprimis ad curationem diuturnae et pertinacis scabiei peragendam. Ex his motivis remedia haec etiam in statu reconvalescentiae adhiberi merentur. Accidit saepe saepius, ut his remediis, hac indicatione comprehensis, scabies simplex, utut inveterata, perfecte sanetur, ast non raro omnia haec remedia, ubi quippe aliis, in organismo latentibus morbis complicata incedit, eludit, nisi respectus ho-

rum quoque morborum peculiaris habeatur; quod sequenti indicatione praestare adnitar.

1.) l. c. pag. 633. §. 7.

2.) Memoire et Rapport sur les fumigations sulfureuses. a Paris 1816.

3.) In mehrern öffentl. Blättern, Z. B. Leipz. Zeit. J. 1817. No. 105; eben so Salzburg. medic. chir. Zeit. vom 11. December J. 1817.

4.) Fr. Bene l. c. pag. 323—324. §. 275.

§. 22.

Tertia indicatio obtinet, ubi scabies complicatur: scrophulis, scorbuto, syphilde, arthritide, gastrico vel pituitoso statu tubi alimentaris, chronica debilitate organorum digestionis et atonia totius organismi; quae complicationes praeter remedia, scabiei opponenda, modificationes Therapiae non exiguas reposcunt.

1. Scrophulosa complicatio apud infantes praecipue obvia, Therapiam in genere minus modificat, cum multa remedia antipsorica, etiam momentosa pro scrophulis constituunt, et ita indicationibus pro utroque morbo congrue satisfit; efficacissima sunt hoc respectu antimonialia, sulfur, stipites dulcamarae, herba violae tricoloris; externe balnea tepida saponacea, vel ex aqua calcariae ustae pro lotionibus etiam, et frequentius ex kali et natro carbonico parata; item alcalina et sulfurea, bona, nutriente diaeta, externa munditie, et mora in aëre puro, sicco, moderateque calido, suffulta.

2. Scorbutica complicatio exigit, praeter antiscabiosa, praecipue acida mineralia et Decocta vegetabilium, principio acri instructorum, externe ungv. oxigenatum, lotiones ex vitriolo zinci paratas, insuper curam scorbuti propriam et Dietam multum nutrientem et simul stimulantem, praesenti in resolutionem nisi adaequatam. Pro victu maxime laudantur jura concentrata. decocta ex sago, salep, oryza, hordeo, etc. parata; ova sorbilla, etc; omnia acria et recentia obsonia, uti fructus aciduli, quos nonnulli aegri jam sponte adpetunt, ceu salutari instinctu naturae moniti; rumex acetosellae. lactuca, nasturtium, cochlearia nemorosa, semina synapis, cepa, allium, brassica acetata et omnes species raphani, ita etiam cerasa acida, fructus rubi idaei recentes et conditi, ribes grossularia, mala et pira acidula, poma aurantii, citri, etc., pro potu aqua pura, recens, oxymel simplex, acidum tartari cum exiguis dosibus acidi sulfurici, mixtum vinis acidulis, succis citri, aurantii, postremorum duorum usum juxta Cell. TRATTER jam intra 24. horas emendatio secuta est. Huc pertinent etiam Decoctum malthi, quod Huxham, et cerevisia, bono lupulo impregnata, quam Mackbride 1.) commendat, vinum generosum, mixtura ex aqua, rhum et saccharo constans, Pontsch cum sufficienti succo citri paratum, et secundum HELL 2.) ipsum saccharum.

3. *Complicatio syphilitica Mercurialium usus necessarium reddit, requirit nempe: Hydrargyrum oxydulatum nigrum, hydrargyrum muriaticum mite et corrosivum, pillulas Plummeri, apud teneros infantes etiam hydrargyrum sulfuratum nigrum, ad aliquot grana, plura utilia unguenta ad scabiem, ut WERLHOFFI a) ZELLERI b.) et CILLI c.) et aquas antipsoricas mercuriales. d.)*

a.) *Rp. Hydrarg. muriatic. praec. dr. dimid. — unam
Axungiae porc. unc. unam — duas
M. f. unguentum.*

b.) *Rp. Hydrarg. muriatic. praec. unc. dimidiam
Ungv. rosat. unc. tres
M. f. unguentum*

Hinc adparet, unguentum hoc praecedenti multum analogum esse.

c.) *Rp. Hydrarg. muriat. corrosivi dr. unam
Axungiae porc. unc. unam — duas
M. exacte terendo, ut f. unguentum.*

S. ex hoc ung. aeger omni vespere ante decubitus 1—2 dr. plantis pedum inungat.

Unguenta haec, loco ab exanthemate paullulum remoto, non vero ipsis partibus affectis, optime applicantur; in ultimo enim casu saepe nimis cito vehementem inflammationem excitare, et efflorescentiam repente suppressere valent.

Hic loci etiam mentio unguenti, a Medicis Grille 3.) Morellot 4.). Silvy et Villard 5.) contra scabiem et inveterata, maligna, tum herpeticae, tum venereae indolis, et ipsa carcinomatosa ulcera multum laudati, fieri potest:

*Rp. Magnes. oxydat. nigr. dr. sex.
Axung. porci unc. duas et semis
M. exacte, f. unguentum.*

Hoc remedium ob virtutem, quae pluribus adhuc observatinnibus confirmari debet, a Germanis praepriis medicis minus commendatur, eadem ceteroquin cautella, ac omnia hujus ordinis remedia, adhibendum.

d.) Aqua anti-psorica mercurialis frequentissimum in usum vocata, est sequens:

*Rp. Sulfur. depur. et pulverizat. unc. tres
Ammon. muriatic. depurat. unc. unam
Coq. c. aq. simpl. libris quinque
ad remanentiam libr. trium
Colaturae addantur
Hydrarg. muriat. corrosiv.
in aqua calcis vir. bene soluti scrup. duo
S. Waschwasser.*

Pro simili scopo nonnulli commendant etiam ungv. hydr. cinereum, quod, si scabies syphilitica extremitates occupat inferiores, plantis pedum; si vero in superioribus extremitatibus residet, volis manuum, vel antibrachiis illinitur. Lotioni autem inservit hydrargyrum nitricum e.) et adhuc magis hydrarg. muriaticum corrosivum f.)

e.) *Rp. Liquor. hydrarg. nitrici scr. unum
Aq. destill. comm. unc. octo — duodecim
S. ut supra.*

l.) *Rp.* Hydrargyr. muriat. corrosivi gr. sex
Solve in aq. destill. unc octo,
(adde tinct. opii simpl. dr. unam)
S. pro usu externo.

Ubi scabies energia systematis cutanei depressa sustentatur, Muriati hydrarg. corrosivo, tunc in formam ungenti redacto, utiliter opium additur, ut

Rp. Ungvent. cerei unc. unam
Merc. sublim. corrosiv. dr. dimid. — unam
Opii grana octo
M. D. S. quotidie 2 magnitudine pisi vel nucis avellanae plantis pedum, brachiis vel locis, scabie plurimum affectis, illiniatur.

Summam medici attentionem ac circumspectionem in usu hydrargyri adhibendam esse, jam ex ipsa hujus metalli natura, satis intelligitur.

4. Complicatio cum arthritide poscit remedia, praeter ea, scabiei resistentia, etiam Diathesim universalem tollentia; huc spectant hepar sulfuris, extractum aconiti, gummi quajaci, herba rhododendri, chrysanthemi in combinatione cum camphora, opio, hyoscyamo, et insuper balnea alcalina, et sulfurea, etc; haec omnia et plura alia, uti lenia diaphoretica, sambucina, acetas ammoniae, infusa et decocta emollientia tepida; Ungventum antimonialle Autenriethii, Emplastrum vesicat. perpetuum etc. pro ratione status individui, nec non morbi primarii varia, propinanda erunt. Formam et dosim, quae haec remedia applicanda sunt, ingenium medici pro ratione indicationis facile eruet. Cura vero in hoc casu tanto difficilior evadit, quanto magis diathesis universalis organismo aegri impacta est. Si quidem aegri tales, totum suum vitae regimen, cui jam nimis assueti sunt, immutare debent.

5. Si scabies cum statu gastrico, pituitoso, vel verminosocomplicata incedit, tunc indicantur, quemadmodum apud scrophulosa individua, frequentissime remedia purgantia vel ita dicta resolventia, remedia digestiva, salia neutralia, rheum, etc., quae curam praecedunt, aut pro ratione circumstantiarum, ei interponuntur. Hoc respectu rite explicatur, quomodo haec remedia in psora bonum interdum effectum exerant, tanquam remedia, quae curam morbi moliebantur, quasi directe exanthemati ipsi obviam euntia; multum in genere commendata et crebrum in usum adhibita.

6. Scabies conjuncta cum chronica debilitate organorum digestionis et variis dyspepsiis occurrit. Quae sunt partim sequelae longioris decursus scabiei ipsius, §. 11. citatae, partim etiam per usum plurium remediorum, quae huic morbo opponuntur, v. g. per diu durantem internum usum sulfuris et eius praeparatorum, provocantur. Haec mala ad sui sanationem, praeter anti-psorica prius nominata, tonica remedia, potissimum amara extracta, et amaras, aromaticas, spirituosas essentias postulant. Similiter possunt etiam succi recenter expressi non

paucorum vegetabilium, uti succus nasturtii aquitici, cochleariae armoraciae, marrubii albi, centaurei minoris, etc. in usum vocari; quae alioquin in psora feliciter sananda, suam iam alibi invenerunt laudem.

7. Tandem cum hydrope non raro complicata occurrit, vel is eam comitatur, uti exemplum memorabile an. 1819. in clinico Vindobonensi observatum est; quare propriam tunc medendi methodum exigit 6.).

- 1) Einleitung in die theor. und prakt. Arzn. K. Leipz. 1777. II. Th. S. 1031.
- 2) Der Zucker, ein neues Praeservativ-Mittel wider den Scorbut. Vien und Leipz. 1779. 8.
- 3) Annales de chemie. An. VIII. No. 97. Hic nempe observavit, homines, oxydum mangani tractantes, psora nunquam corripit, alios contra hocce morbo affectos, in mangani sodinis mox ab eo liberari. Haec ejus observatio et aliorum medicorum, quorum consensu unguentum supra inter c et d adductum, contra scabiem admodum efficax proposuit, attentionem excitavit.
- 4) Quelques vues sur l'emploi de l'Oxyde de manganèse dans les maladies cutanées, par Grille et Morellet. Grenoble An. VIII. — Recueil des Actes de la Soc. de Lyon 1801. Tom. II. pag. 62. — Samml. auserl. Abh. zum Gebr. für prak. Aerzte, Bd. XXI S. 465. — Allgemeine med. Annal. Al. tenb. 1801. S. 54.
- 5) Journ. der ausländischen Litterat. Bd. I. S. 477. et seqq.
- 6) Michael Kiss de Zilah, Diss. de psora Vien. 1819. pag. 39—40

§. 23

Remediis omnibus his indicationibus congrue respondentibus, congrueque licet in usum vocatis, neutiquam semper cura morbi perfecte absoluta est, sed requiritur diutius adhuc continuatio summae munditiei ope lotionum cum spongia, aquae calidae immersa, externe adhibenda; vel quod expedit, balnea, ubi fieri potest, in fluminibus suscipienda; vestimenta et linteanima saepius mutanda; prout et omne cum infectis aliis commercium, rerumque ab ipsis tractatum usus fugiatur, neesse est; intermittant aegri omnem nimium motum corporis; fruanturque aëre puro, sicco, moderate calido.

In victu non pauci medicorum, nullam plane faciunt distinctionem, alimenta et potulenta, quibus aeger assuetus est, omnia concedendo, imo quantitate aucta, nunc exhibendo 1) Sed ut morbum solum cutis psora constituat; magnus tamen eiusdem, praepremis quidquam longius jam durantis, in organa digestionis est influxus; unde eadem inde plus minus laefactari oportet, id quod ex symptomatibus scabiei chronicae extra omne poni dubium elucet, quemadmodum in superioribus jam evictum est.

Quare optime curae consulitur, sedulo arcendo cibos pingues, farinosos, gravis digestionis, multum salitos, aut multo aromate conditos omnes, ut et potulenta spirituosae, acridae. Nutrimenta igitur viribus digestivis adaptata, quantitate tamen sufficientia, pro constitutione scabiosorum etiam ipsa diversa, optima tamen ex animali et vegetabili

mixta, exhibenda, eadem plane in potulentis ratio servanda.

Non semper est facultas apud tenuioris sortis homines, quibus ut plurimum morbus proprius est, vestimenta, quorum sub morbo usus factus fuerat, abjiciendi: quare de contagio in iisdem destruendo, cogitandum. Optimum igitur hoc respectu semper manebit, vestimenta, quae lanea non sunt, ope lotionum cum sapone nigro, multo cum alcali parato, depurare. Hoc contagium olim fumigiis sulfureis et ex cinnabari, vel injectione vestimentorum in furnum pistorum calefactum, destitui contendebatur. Imo hodieum etiam variae scabiei sanandi, imo saepe periculo stipatae methodi, in usus trahuntur. Sic in multis Hungariae locis vulgus morbo hoc foedo affectum, remedium, in furno, pro pane coquendo praevis calefacto, quem eo exempto, ingreditur, moraque $\frac{1}{2}$ unius horae ibidem transacta, quaerit.

Ne morbus contagiosus in alios propagetur, scabiosus a societate hominum majori, ut collegiis, scholis, theatris, templis, nosocomiis, castris etc. separandus est, donec a morbo molesto ac foedo liberatus fuerit.

1.) Er. Horn. Handbuch der med. Chirurgie II. Bd. § 118.

§. 24.

Si scabies jam debellata est, tunc oportet usum remedium, quibus cessit, adhuc per aliquot septimanas strenue continuare; cum experientia nimis crebro doceat, neglecta hac cautela, scabiei rursus erumpere. Praecipue autem in reconvalescentia commendantur balnea tepida saponacea et sulfurea. Curam denique omnem claudunt balnea aromatica et tonica supra commemorata. Diaetam in scabie, pro ratione indicationum allatarum, variam esse debere, nullus inficiabit. In genere, diaetam horce morbo notae phlogisticae moderate antiphlogisticam, tardius vero indicatione id reposcente, magis aut minus nutrientem ac roborantem convenire, nulla ulteriore indiget explanatione.

§. 25.

Quod ultimo curam suppressae et subito disparentis scabiei concernit, haec duplici indicatione absolvitur.

Prima studet suppressum exanthema revocare, quod praestant:

1. Remedia, inflammationem excitare valentia, quibus cutis, prius exanthemate vexata, frigitur, talia sunt: Tinctura Cantharidum, uogv. Auth-nriethii. Emplastra vesic. synapismi, cortex mezerei, fonticuli, caesio cum urticis, frictio ope panni lanei asperioris perficienda, balnea quoque sive localia, sive universalia, irritantia, ex cineribus, lixivio caustico, sale, seminibus synapis parata; nova item inoculatio cum disparente exanthemate, talis fit per impositionem et portationem mitrarum ex pelle confectarum, ab ejusmodi individuis desumptarum, quae perinde hoc laborant morbo.

2. Talia, quae congestionem ad cutim derivant, et ita, licet indirecte, ad produendam novam secretionem confes-

runt. Huic scopo satisfaciunt interna et externa remedia; haec constituunt tepida balnea ex sapone, kali vel sulfure parata; ad illa referuntur praecipue diaphoretica, puta liquor ammonii acetici, sulfur et ejus praeparata, Antimonialia minori dosi, infusum radices serpent. et contrajervae, praecipuis camphora et pulvis Doveri cum sulfure combinata.

Altera indicatio curam neoproducti morbi, exanthematis, respicit. Si itaque hoc exanthema cum nullo alio morbo in nexu causali constitutum fuerit, tum remedia paulo ante memorata indicantur; si autem post retrocessum exanthema status inflammatorii diversi, uti Encephalitis, Pneumonia, Gastritis, etc. compareant, tunc a diaphoreticis, velut irritantibus et congestiones producentibus remediis est abstinendum omnibus, et methodus naturae morbi conveniens adhibenda, et in doctrina, cujus hi morbi proprium constituunt objectum, specialius est consideranda.

Theses.

1. Existunt morbi a scabie retropulsa oriundi.
 2. Scabies recens externis remediis tuto sananda.
 3. Emetica recte adhibita, optimis pharmacis adnumeranda.
 4. In asphycticis gradus stimulorum caute adplicandus.
 5. Complures morbi utriusque sexus ab educatione mala repetendi.
 6. E constitutivis partibus medicamentorum, non valet conclusio ad efficaciam illorum in corpus humanum.
 7. Extractio cataractae utut difficilior, ubi fieri potest, reliquis eidem operandi methodis, longe praeferenda.
 8. Conatus naturae medicatricis sancte venerandi.
 9. Respublica medicina forensi neutiquam carere potest.
 10. Medicus ipso saepe remedium potens.
 11. Venena etiam dirissima, pharmaca sunt potentissima.
 12. Auditus primum inter sensus occupat locum.
 13. Conceptionis nulla dantur vera signa.
 14. Mors est generatio nova.
-